

РЕЦЕНЗІЯ

доктора педагогічних наук, професора, декана факультету здоров'я, психології, фізичної культури та спорту Хмельницького національного університету Павлюка Євгена Олександровича про дисертацію Лункова

Олексія Михайловича

«Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів»,

представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок із відповідними планами розвитку галузей науки.

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена об'єктивними соціальними, освітніми та професійними викликами, що постають перед системою підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти. Професійна діяльність психолога пов'язана з постійним психоемоційним напруженням, роботою з кризовими станами особистості, високою відповідальністю за психічне здоров'я клієнтів, що значно підвищує ризик професійного вигорання, психосоматичних порушень і зниження професійної ефективності.

У контексті реформування вищої освіти України, впровадження компетентнісного підходу, орієнтації освітніх програм на принципи сталого розвитку та людиноцентризму особливої актуальності набуває проблема формування у здобувачів вищої освіти здатності до збереження власного фізичного, психічного та соціального здоров'я як необхідної складової професійної готовності.

Порушена у дисертації проблема безпосередньо корелює з пріоритетними напрямками розвитку педагогічної науки та практики, зокрема з удосконаленням змісту професійної підготовки фахівців соціономічних професій, гуманізацією освітнього процесу, інтеграцією

здоров'язберезувальних технологій у вищу освіту та формуванням професійно значущих компетентностей майбутніх психологів.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано в руслі сучасних наукових програм і тематичних напрямів, спрямованих на модернізацію змісту вищої освіти, упровадження компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів у професійній підготовці фахівців. Тематика роботи узгоджується з державними та галузевими стратегіями розвитку освіти, які акцентують увагу на формуванні здатності здобувачів вищої освіти до саморозвитку, самозбереження та професійної стійкості.

Дисертація органічно вписується в науково-дослідні напрями у галузі освітніх і педагогічних наук, що пов'язані з проблемами формування професійних компетентностей, забезпечення якості вищої освіти та розвитку здоров'язберезувального освітнього середовища закладів вищої освіти.

Дисертація виконана згідно з тематичним планом наукових досліджень Хмельницького національного університету «Психолого-педагогічна система становлення особистості фахівця» (ДР № 0114U005266), де роль автора полягала в обґрунтуванні педагогічних умов формування здоров'язберезувальної компетентності майбутніх психологів у процесі фахової підготовки. Тема роботи затверджена на засіданні вченої ради Хмельницького національного університету (протокол № 3 від 31.10.2024 р.).

3. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.

До найбільш вагомих наукових результатів дисертаційної роботи належать: уточнення та наукове обґрунтування сутності поняття «здоров'язберезувальна компетентність майбутніх психологів», яке розглядається автором як інтегративна професійно-особистісна якість, що поєднує ціннісні орієнтації, знання, уміння та досвід здоров'язберезувальної діяльності; визначення структури здоров'язберезувальної компетентності майбутніх психологів, що охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-поведінковий компоненти; розроблення чіткої системи критеріїв,

показників і рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності, що забезпечує можливість її діагностики та оцінювання; теоретичне обґрунтування комплексу педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки; розроблення структурно-функціональної моделі формування здоров'язбережувальної компетентності та її експериментальна перевірка в освітньому процесі закладу вищої освіти; створення та апробація навчально-методичного забезпечення реалізації запропонованої моделі.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації є методологічно виваженими, логічно послідовними й належним чином обґрунтованими. Автор ґрунтовно проаналізував сучасний стан досліджуваної проблеми, спираючись на праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі педагогіки, психології та теорії компетентнісного підходу.

Для досягнення мети дослідження використано комплекс взаємодоповнювальних методів: теоретичних, емпіричних та статистичних, що відповідають завданням дисертації та забезпечують достовірність отриманих результатів. Усі висновки логічно випливають із результатів теоретичного аналізу й експериментальної роботи.

5. Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Дисертаційна робота відзначається чіткою структурою, внутрішньою логікою та концептуальною цілісністю. Зміст розділів повністю відповідає поставленій меті й завданням дослідження. Теоретичний аналіз органічно поєднується з методологічним обґрунтуванням та експериментальною перевіркою запропонованих положень.

Дисертація містить усі необхідні структурні елементи, передбачені чинними вимогами до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, що свідчить про її завершеність і готовність до публічного захисту.

У першому розділі узагальнено результати аналізу наукових праць із проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів, що дозволило виділити ключові підходи і визначити взаємозв'язок основних понять дослідження: «здоров'я», «здоров'язбереження», «культура здоров'я», «здоров'язбережувальна діяльність», «здоров'язбережувальна компетентність». У контексті професійної підготовки майбутніх психологів доцільність формування здоров'язбережувальної компетентності обґрунтована необхідністю забезпечення ефективності їхньої професійної діяльності та психофізіологічної стійкості.

Автором з'ясовано особливості і стан формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів у закладах вищої освіти. Констатовано, що підготовка психологів передбачає вивчення фахових дисциплін («Психологія здоров'я та психогігієна», «Психологія стресу», «Основи психотерапії», «Стрес-менеджмент» тощо), що закладають теоретичну основу здоров'язбереження. Однак практична складова є недостатньо вираженою: відсутній системний тренінг із розвитку навичок саморегуляції, рефлексії та тайм-менеджменту, а інтеграція дисциплін суміжного спрямування (наприклад, «Фізичне виховання та основи здоров'я») проводиться епізодично. Загалом стан підготовки, визначає дисертант, як декларативний: знання формуються, але не завжди перетворюються на навички та поведінкові стратегії.

У другому розділі визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів, зокрема такі: забезпечення позитивної мотивації здобувачів до здійснення здоров'язбережувальної професійної діяльності на основі сформованих ціннісних орієнтацій; створення особистісно орієнтованого освітнього середовища, спрямованого на формування культури здоров'я майбутніх психологів; використання в процесі фахової підготовки майбутніх психологів інтерактивних методів і технологій навчання, спрямованих на

формування знань про здоров'я і розуміння основних положень здоров'язбереження; організація позанавчальної (самостійної) діяльності для набуття особистого досвіду здоров'язбережувальної діяльності та розроблено модель, яка містить цільовий, теоретико-методологічний, змістово-процесуальний і діагностикорезультативний блоки.

У третьому розділі представлено результати, одержані на констатувальному етапі педагогічного експерименту, щодо сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів та результати перевірки ефективності педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів на формувальному етапі педагогічного експерименту та їхнє трактування.

Результати дослідницько-експериментальної роботи засвідчили, що після завершення формувального етапу педагогічного експерименту кількість майбутніх психологів, які досягли високого рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності, в КГ збільшилася лише на 1,79% (від 10,71% до 12,50%), у той час як в ЕГ збільшилася на 12,07% (від 11,21% до 23,28%).

Кількість майбутніх психологів, які досягли середнього рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності, в КГ збільшилася на 3,57% (від 32,14% до 35,71%), а в ЕГ – на 17,25% (від 31,03% до 48,28%). Найбільш суттєво змінилися показники низького рівня: кількість майбутніх психологів, які мають низький рівень сформованості здоров'язбережувальної компетентності в КГ знизилася тільки на 5,36 %, (від 57,15% до 51,79%), в той час як в ЕГ – зменшилася на 29,32% (від 57,76% до 28,44%). Вірогідність результатів проведеної дослідницько-експериментальної роботи та достовірність експериментальних даних визначалися за допомогою непараметричного критерію Пірсона (χ^2). Результати формувального етапу експерименту підтвердили ефективність визначених та впроваджених педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності

майбутніх психологів, що засвідчує досягнення мети дослідження та виконання поставлених завдань.

6. Достовірність та аргументованість результатів дослідження.

Достовірність результатів забезпечується репрезентативністю вибірки, використанням валідних психолого-педагогічних методик, поєднанням кількісного та якісного аналізу результатів дослідження, а також застосуванням методів математичної статистики. Експериментальні дані переконливо підтверджують ефективність запропонованих педагогічних умов і розробленої моделі формування здоров'язберезувальної компетентності майбутніх психологів.

Дослідницько-експериментальна робота проведена на базі Хмельницького національного університету, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Волинського національного університету імені Лесі Українки впродовж 2023 – 2025 рр., та охоплювала такі взаємопов'язані етапи науково-педагогічного пошуку: підготовчо-організаційний, основний (константувальний та формувальний), завершальний. До експерименту залучено 216 осіб, із них: 8 викладачів ЗВО (експертів) та 208 здобувачів вищої освіти – майбутніх психологів, із яких були сформовані контрольна (КГ – 102 здобувача) та експериментальна (ЕГ – 106 здобувачів) групи.

7. Повнота викладення наукових положень у наукових публікаціях.

Основні положення, висновки та результати дисертаційного дослідження достатньо повно відображені у наукових публікаціях здобувача, опублікованих у фахових виданнях та матеріалах науково-практичних конференцій. Це свідчить про належну апробацію результатів дослідження, їх відкритість для наукового обговорення та визнання в науковому середовищі. Основні результати дослідження представлено в 10 опублікованих працях, із них: 4 статті у наукових фахових виданнях України (категорія Б), 4 – у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій, 1

стаття, що додатково відображає результати дослідження, 1 методичні рекомендації.

8. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Аналіз змісту дисертаційної роботи, оформлення бібліографічного апарату та характеру подання матеріалу дає підстави стверджувати, що дисертація виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності. Усі запозичення мають відповідні посилання, результати дослідження є самостійними та авторськими, ознак академічного плагіату не виявлено.

9. Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо використання.

Отримані результати мають суттєве теоретичне та практичне значення. Теоретичні положення дисертації поглиблюють наукові уявлення про формування здоров'язбережувальної компетентності в контексті професійної підготовки психологів. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні й упровадженні навчально-методичного забезпечення для підготовки майбутніх психологів у контексті формування здоров'язбережувальної компетентності в межах вивчення дисциплін: «Психологія здоров'я та психогігієна», «Психологія стресу», «Основи психотерапії», «Основи клінічної психології»; методичних рекомендацій до практичних робіт з дисципліни «Основи тренінгової роботи та коучинг». Теоретичні положення і висновки дослідження можуть бути використані в освітньому процесі ЗВО для вдосконалення змістового, процесуального та навчально-методичного компонентів підготовки майбутніх психологів, а також окреслення траєкторії їхнього індивідуального професійного розвитку. Практичні напрацювання можуть бути використані у процесі розроблення й удосконалення освітніх програм, навчальних курсів, тренінгових і методичних матеріалів та у діяльності психологічних служб закладів освіти.

10. Дискусійні положення та зауваження.

Окремі положення дисертації можуть бути предметом подальших наукових дискусій, зокрема:

1. Подальшого наукового обговорення потребує розширення міждисциплінарних підходів у формуванні здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів, а також дослідження її впливу на результативність професійної діяльності фахівців у довгостроковій перспективі.

2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема авторське трактування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів, є теоретично обґрунтованим. Водночас дискусійним залишається питання чіткішого розмежування цієї компетентності з суміжними поняттями, такими як професійна стресостійкість, психогігієнічна культура та емоційна саморегуляція, що могло б поглибити теоретичну диференціацію досліджуваного феномена.

3. Структура здоров'язбережувальної компетентності, запропонована автором (мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-поведінковий компоненти), є логічною та методично доцільною. Разом із тим предметом наукової дискусії може бути доцільність виокремлення рефлексивного або особистісно-регулятивного компонента як самостійного структурного елемента, з огляду на специфіку професійної діяльності психолога.

4. Розроблена структурно-функціональна модель формування здоров'язбережувальної компетентності є цілісною та методично завершеною. Разом із тим дискусійним залишається питання адаптації цієї моделі до умов дистанційного або змішаного навчання, що є актуальним у сучасних умовах трансформації освітнього середовища та потребує подальшого наукового осмислення.

5. Практичні рекомендації та навчально-методичне забезпечення, запропоновані в дисертації, мають прикладну цінність і придатні до використання в освітньому процесі, однак у роботі недостатньо висвітлено питання впливу сформованої здоров'язбережувальної компетентності на

професійну діяльність психологів після завершення навчання, особливо в довготривалій перспективі.

Зазначені зауваження мають рекомендаційний характер і не знижують загальної наукової цінності роботи.

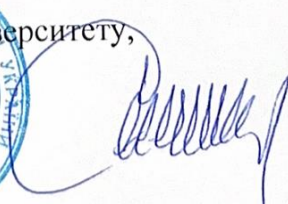
11. Загальний висновок.

Дисертація Лункова Олексія Михайловича «Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх психологів» є самостійною та завершеною науковою роботою, виконаною особисто дисертантом у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису. Дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор, Лунков Олексій Михайлович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії PhD з галузі знань 01 Освіта, педагогіка за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету здоров'я, психології,
фізичної культури та спорту
Хмельницького національного університету Євген ПАВЛЮК

Підпис засвідчую.

Проректор з науково роботи
Хмельницького національного університету,
доктор технічних наук, професор Олег СИНЮК

